

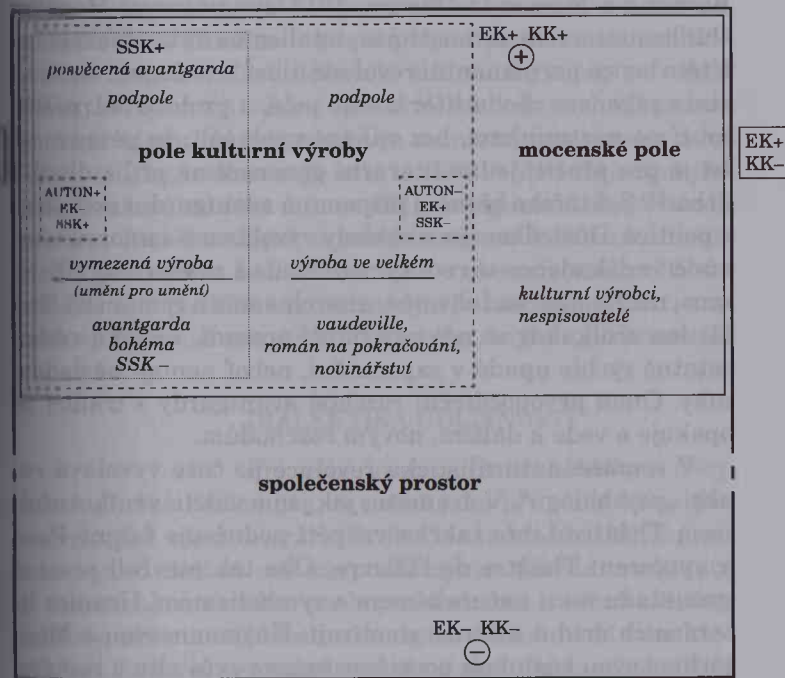
Paul Bourget, jeden z hlavních zastánců „psychologického románu“, je jen o dvanáct let mladší než Zola. Ten ostatně neopomněl upozornit na rozdíl mezi sociálním věkem (pozicí) a „skutečným“ věkem: „Všichni tihle mladíci mezi třicítkou a čtyřicítkou se ním rají v titěrnostech a podobných pitomostech, i když doba je vážná a jde o další směřování idejí. Připadají mi jako ořechové skořápky tančící nad Niagarským vodopádem! Pod sebou nemají nic, jen gigantickou, prázdnou domýšlivost!“¹⁰⁾

Kdo obsadili pozici avantgardy, avšak nedosáhli uznání — především ti (biologicky) starší —, mají zájem na tom, aby výše zmíněný druhotný protiklad mezi avantgardou a posvěcenou avantgardou převedli na hlavní protiklad a prezentovali úspěchy a věhlas, jehož se avantgardním kolegům po dlouhé době dostalo, jako důsledek sebepopření či kompromisu s měšťanskými pořádky. Argumentuje se tím, že měšťanské posvěcení a ekonomické zisky, zvýrazněné poctami (Francouzská akademie, literární ceny apod.), sice připadají hlavně spisovatelům písčím pro měšťanský trh a trh masové spotřeby, avšak týkají se rovněž té nejkonformističtější výseče avantgardy, právě té, která dosáhla uznání Francouzská akademie totiž vždy vyhrazovala několik málo míst „čistým“ spisovatelům, jako byl Leconte de Lisle, vůdčí osobnost parnasistů. Také on — ač v předmluvě k *Antickým básním* (1852) hlásal obnovu ztracené čistoty a odmítal módnost — totiž nakonec získal křeslo v Akademii a stužku Čestné legie. Proto chce-li kdo uniknout přiřazení k měšťanskému umění, a v důsledku toho i sociálnímu stárnutí, musí vytrvat v odmítání společenských znaků uznání — významání, cen, členství v akademiích a poct všeho druhu.

Po období naturalismu se v románu a s příchodem režisérské revoluce také v divadle začínají konečně prosazovat jevové struktury a podoby změn, které platily v poezí. Ta totiž už delší dobu pulzovala rytmem revolucí — od romantické k parnasistní a symbolistické. A sled revolucí, přinejmenším těch zamýšlených, pokud neuspěly, vrcholí na počátku dvacátého století v „literární anarchii“, jak ji

10) J. Huret: *Enquête sur l'évolution littéraire* (Paris: Charpentier, 1981); nové vydání s poznámkami a předmluvou D. Grojnowského (Vanves: Thot, 1982), s. 158.

Polo kulturní výroby, mocenské pole a společenský prostor

Vyvětlivky

—	společenský prostor	EK	ekonomický kapitál
—	mocenské pole	KK	kulturní kapitál
—	pole kulturní výroby	SSK	specifický symbolický kapitál
—	podpole vymezené výroby	AUTON+	vysoký stupeň autonomie
		AUTON-	nízký stupeň autonomie

některí označují. „Básnický kongres“, svolaný na 27. květen 1901 do Paříže na École des hautes études sociales, měl sice podpořit kolegiální bratření, avšak skončil rámusením a strkáním. Dochází k rozkolům a řetězovému štěpení, množí se básnické školy: v roce 1901 vzniká syntetismus Jeana de la Hire a integralismus Adolpha Lacuzona, roku 1904 impulsionismus Floriana Parmentiera, v roce 1906 aristokratismus Lacaze-Duthierse, 1909 unanimismus Julese Romainse, sincerismus Louise Nazze, subjektivismus Hana Rynera, druidismus Maxe Jacoba a Marinettiho futurismus, 1910 intensionismus Charlese de Saint-Cyr, 1911 floralismus

Luciena Rolmera, 1912 simultaneismus Henriho-Martina Barzuna a Fernanda Divoira, 1913 dynamismus Henriho Guilbeauxe a nato efreneismus, totalismus atd.¹¹⁾ Někteří se k této logice permanentní revoluce hlásí, uvědomují si, že se stala zákonem chodu literárního pole, a protože netrpělivě touží po nástupnictví, bez váhání vyhlašují, že pětadvacet let je pro přežití jedné literární generace až příliš dlouhá doba.¹²⁾ Sektářské běsnění připomíná avantgardní skupinky v politice. Důsledkem jsou rozkoly vyvolávané samozvanými vůdci: z dekadence se rodí symbolismus a z něho magnificismus, magismus, socialismus, anarchismus a románská škola. Jen zřídkakdy se některé hnutí prosadí. Většina vůdců ostatně rychle upadá v zapomnění, neboť nemají následovníky. Onen prvopočáteční rozchod avantgardy s tradicí se opakuje a vede k dalším, novým rozhodům.

V románě naturalistická revoluce po čase vyvolává reakci „psychologů“. V dramatu, jak jsme viděli, vznik Antoinova Théâtre-Libre takřka vzápětí podněcuje Lugné-Poeu k vytvoření Théâtre de l'Œuvre. Oba tak otevřeli prostor protikladu mezi naturalismem a symbolismem. Hranice literárních druhů a žánrů se stírají: Huysmansovou a Maeterlinckovou zásluhou poezie prosazuje svůj vliv v románě a v divadle. Každá z úspěšných revolucí opravňuje nejen sebe samu, ale i revoluci jako takovou, i kdyby to byla revoluce namířená proti estetickým formám, jež sama ustavila. Jednání a manifesty všech, kdo počínaje dvacátým stoletím usilují o prosazení nového uměleckého řádu některým z *ismů*, jen dokazují, že revoluce se postupně stává *vzorcem* postupu majícího zajistit průnik do literárního pole.

Exemplární je případ takzvané „krize naturalismu“. Není to nic jiného než několik symbolických strategií, jež s jistým úspěchem rozvinula skupina spisovatelů a kritiků, z části původně spojených s naturalismem. K nástupnictví se hlásí jukýmsi symbolickým převratem: kromě již zmíněných pěti autorů manifestu z 18. srpna 1887 (viz výše s. 162) je to článek Ferdinanda Brunetiéra z 1. září 1887 o krachu naturalismu,

11) Florian-Parmentier: *La Littérature et l'Époque. Histoire de la littérature française de 1885 à nos jours* (Paris: Eugène Figuière, 1914), s. 292–293.

12) *Tamtéž*.

dále předmluva Paula Bourgeta k románu *Žák* (1889), kde autor útočí proti nadvládě naturalismu, a nakonec známá anketa Julese Hureta — první případ performativních dotazníků, napříště dosti běžných, kde otázky samy navozují účinek, který chtějí údajně zjistit. Všem, kdo se chtějí prosadit, kupříkladu Huysmansovi, je v anketě dán prostor, aby sdělili, že „naturalismus je odbytá věc“.¹³⁾ Vytváří se tak jisté myšlenkové schéma a to se šíří mezi spisovateli, novináři a u části čtenářstva, jež si zakládá na své kulturní úrovni. Vzniká představa, že literární život a obecněji veškerý život intelektuální podléhá zákonu módy a že lze odsoudit to či ono umělořování, proud nebo školu poukazem, že jsou „překonané“.

DIALEKTIKA ODLIŠNOSTI

Při četbě literárních děl té doby a doby bezprostředně následující,¹⁴⁾ stejně jako při pohledu na podrobný výčet všech literárních škol, se nelze ubránit dojmu, že máme co činit se světem podléhajícím takřka mechanicky zákonu akce a reakce anebo, zohledníme-li tvůrčí záměry a sklony, zákonu tížádnosti a snahy se odlišit. Není činu kteréhokoli činitele, aby nebyl reakcí na činy všech ostatních či alespoň na některý z nich: novoromantismus odmítá nesrozumitelnost symbolismu a hodlá smířit poezii a vědu; Moréasova románská škola se návratem ke klasicismu vymezuje vůči symbolismu; humanismus Fernanda Greggha se vzpírá symbolismu pro jeho nesrozumitelnost a nelidskost; Moriceova novoklasicistní renesance odmítá šmahem vše nové atd.

Lze souhlasit s Robertem Wohlem, že právě na přelomu devatenáctého a dvacátého století se projevuje výrazná tendence pojímat celé společenské uspořádání schématem generačních odlišností (neboť

13) Tato anketa, uveřejňovaná v *L'Écho de Paris* od 3. března do 5. července 1891, je typickým příkladem nových pořádků v literárním poli. Anketa přináší odpovědi šedesáti čtyř spisovatelů. Kladenými otázkami nepokryté vyjadřuje novou filozofii dějin jakožto neustálého překonávání starého novým: „1. Je naturalismus chorý? Je mrtev? 2. Může být zachráněn? 3. Co jej nahradí?“

14) Viz Florian-Parmentier: *La Littérature et l'Époque. Histoire de la littérature française de 1885 à nos jours*, cit. dílo; J. Muller — G. Picard: *Les Tendances présentes de la littérature française*, 1913; G. Le Cardonnel — Ch. Vellay: *La littérature contemporaine* (Paris: Mercure de France, 1905).